

Ze země Mormonů.

Pro Pokrok Západu napsal F. Doležal, ze Salt Lake, Utah.

Člověk, který měl jako já osobní zkušenost jenom v poměrech Iowa a Nebrasky, když přijede do Utah, cítí se jako v novém světě. Všechno jest nové a nepovědomé, obzvláště co se týče základu hospodářství a průmyslu — těch ovládacích živlů naší vzdělanosti. Jsem zde od července a dobrá příležitost mně byla poskytnuta, seznámit se s městem, okolím a výhledem této krajiny. Doposud ale nemohu si učinit určitý pojem o výhodách a příležitostech: jestli jest vzrůst předvídaný neb zpozděný; jestli jest budoucnost skvělejší k očekávání, aneb zdali dospěli jsme na ten nejvyšší bod rozvoje, který se může udržovat jen tím obyčejným pokrokiem, jenž panuje v krajinách, které léta vzrůstu své mladosti už přečkaly. Bude mně potěšením prostřednictvím Vašeho ctného listu mým známým v Nebrasce sdělit, jak a co tu vidím a cítím, poznávám a sledávám.

Historicky jest toto město zajímavé; polohou zajímavé je okolí a kraj vůbec již vážný tím, že drahé kovy se tu dobývají z útrobu země. Lákavé to povolání, kterým v jednom dni se může chudšas stát velkým boháčem a velký boháč úplným chudšasem. Jest takových zde hojnost, kteří ten zlatý sen už okusili, ale poměrně málo těch, kterým rozkoš splnění toho snu byla popřána; naopak, mnoho je těch, kteří ten sen tak dlouho sní, že naděje jest obrácena v zoufalství. Obraty v té ohromné hře života — lidské namáhání, štěstí, a sklamání — jsou živější a ostřejší než v Nebrasce, kde plody země pravidelně přichází spíše jako zasloužená odměna za práci, než jako šťastná náhoda v hledání toho čtverolístku jetelového.

Salt Lake bylo založeno dne 12. července r. 1847. V ten den Brigham Young, mormonský prorok, vystoupil z průsmyku Wasatch hor a uzel náhle před sebou údolí Salt Lake. Šel jsem toutéž cestou a najednou se mi objevila ta samá krajina. Však dojista velký rozdíl mezi druhdy a nyní. Jest to pohled úchvatný. Rozkošné údolí, obemkané pohorím, jež do nedozírné dálky ustupuje; širá hladina jezerní, v kteréž se zrcadí jak břehy, tak též i jas nebes a stíny mračen — vše působí zvláštní dojem, tak že člověk cítí se být na zvláštním místě a na pokraji zvláštních, toužebných zjevů. Každý, kdo vstoupne v ta místa, když byl přejel planiny západní a Skalné Pohorí, lehko pochopí, že vyvolení tohoto místa za osadu nevyžadovalo žádnou moc prorockou, ani vnučnutí boží. Leží tu před vámi rovné údolí, mající šířky as 20 mil od východu k západu a délky as 45 mil od severu k jihu. Středem údolí vine se od jihu řeka Jordán, vlévající se do velkého Slaného jezera, kteréž je takřka malým mořem, neboť má vodu slanější než moře a cítíte z něho vdech mořský. Toto jezero nemá žádný viditelný, aneb známý odtok a jím zakončuje se severní část tohoto údolí. Na západních březích jezera i celého údolí kupí se vrchy pohorí Oquirrh, mízíce na jihu v nedozírné dálece. Jižní konec údolí ohraničen jest nižším pásmem, táhnoucím se od západu na východ, až k pohorí Wasatch, jež vrobí východní část údolí od jihu na sever a jehož některé vrcholy pokryty jsou sněhem po celý rok. K severní straně údolí toto pohorí tvoří oblouk, ustupující as 2 míle k západu, a v tomto oblouku v údolí stojí město Salt Lake City. vzdáleno as šestnáct mil od jeze-

ra. V této části údolí, v kteréž město se nachází, jest malá vyvýšenina v místech, než poloha počne stoupat k vyšším kopcům a na této vyvýšenině stojí ten pověstný chrám mormonský, do něhož nemá přístupu noha pohan-ská.

Vzduch jest zde tak čistý, lehký a řídký, že poskytuje mnohem lepší rozhled, než jinde. Z oně výšin, když na ni s hor vstoupíme, přehlednosti lze celé to údolí, jak pohorí, taktéž jezera a Skalné ostrovy v něm. Následkem čistoty a řídkosti vzduchu, zdá se vše býti bližším. Předně, který bych podle vzduchu vychoďní Nebrasky odhadoval za vzdálený na pět mil, jest zde dvacet neb dvacet pět mil daleko. Na tuto omylnou vzdálenost jsem posud zde nevyknuil a zdá se mi nepřirozenou.

Když mormonský prorok před padesáti lety vstoupil do tohoto údolí, viděl před sebou ovšem jedinou liduprázdňou pustinu. Však nyní jest tu město, čítající 60,000 obyvatelů, s obchodními domy až sedm poschodí vysokými, dlažbou v ulicích, elektrickými svétly, elektrickými pouličními dráhami, jedoucimi do mnoha mil vzdálenosti, radnicí, kteráž stála třetí čtvrté milionu a jakou by v Nebrasce nepostavil ani za milion, nádhernými jinými stavbami obecnými i soukromými a mezi tím hojná stromořadí a četné sady. Vše, Salt Lake City činí dojem města úplně moderního, kteréž vzniklo na bývalé zdejším pustině. Nejen však také divu, neboť toto město jest střediskem veškerého obchodu a veškeré dopravy celé té širé krajiny, kteráž leží mezi pacifickým pobřežím a východní částí Spoj. Států. Mezi Denver a San Franciskem vůbec není nic, co by svědčilo o civilizaci, nežli Salt Lake a jeho údolí.

Jakkoli toto údolí se svým jezerem, svou fekou a hojnými přítoky z hor na první pohled působí dojem mohutný na člověka z východu, přece jen přinese mu velké zklamání. V celé té širé a krásné rozloze neroste nic přirozené, vše musí být zavodňováno. Nepostačí rolník, aby orál, sil a kopal, nýbrž musí mít zřeteleno ještě mimo to umělé zavodňování, musí mít svůj potok, z něhož čerpá vláhu pro své plodiny. Ovšem, že následkem toho může se k rolničení používat jen půda taková, jež má přiměřenou k zavodňování polohu. Však mnohé z takových rovinatých poloh neb nížin, kam by se voda zavést dala, jsou příliš alkalickými, tak že žádná úroda na nich růsti nemůže. Jest tedy rozsah půdy ku rolničení spůsobilé omezen nejen polohou, nýbrž též vodou a alkalim. Ovšem, že jest tu posud dost půd takových, jež se k vzdělávání hodí a to hlavně takových, pro něž lze vody k zavodňování nabytí zřetelením nádržek vodních v horách a jest zde teď několik velkých podniků podobných, jež nádržky takové zřizují a pozemky posud neužitečně využítkovati chtějí. Kde se zavodňuje, roste zde vše znamenitě, vyjma kukuřice. Ovoce jest tu hojnost, jako hrušky, švestky rozličných druhů, broskve, merunky, hrozny a jiné. Jak výnosné farmaření zde jest, nemohu sice zrovna říci, ale neradil bych žádnému farmeru z východní Nebrasky, aby sem jel farmařit a to ze dvou příčin: Předně, až jsem se dost pilně přeptával, nenalezl jsem tu posud nikoho, jenž by byl z farmaření zde aspoň jen prostředně zbohatnul. Ovšem, dlužno doznati, že zde byli osamotně a až do nedávna bez náležitých tržních příležitostí. Aniž v farmářství zahrnují dobytčářství. Za druhé, není zde kukuřice a člověk nedovede ocenit výhodu a cenu kukuřice, pokud nepřijde z kukuřičné krajiny do takové, kde se

nedává. Ani dobytek, ani drůbež nelze vykrmíti bez kukuřice, leda když si k tomu vezme tolik času a práce, jako vyžaduje vykrmění v Čechách a to se v Americe nevyplácí. Alfalfa, čili vojtěška, je dobrá k výživě dobytka, ale kukuřice jest chlév i tučné krmivo v jednom a práce, kterou krmení kukuřičí vyžaduje, jest skoro ničím. Tady se proto také žádný dobytek nevykrmuje. Chov dobytka provádí se pouze ječ do té míry a do toho času, kdy má krmení započítati a k tomu nejlépe se hodí planiny a hory. Při nynějších cenách jest chov dobytka velice výnosný. Však v těch planinách a horách vyžadá kus dobytka několikrát tak velkou rozlohu ku své výživě, nežli potřeboval by ve východní Nebrasce.

Pokračování bud.

Německá hegemonie v Rakousku a dualismus.

Vyňato z Národních Listů.

Člověk by ani nevěřil, s jakou bezohlednou upřímností politiko- vé němečtí a uherští nyní tu a tam vystupují. Zejména když se vnučuje otázka dalšího trvání dosavadního dualistické formy rakouško-uherské říše! Co dosud s obou stran jaksi úzkostlivě se popíralo — až samozřejmě a obecně známo bylo — to doznává se nyní, všci hrozivým okolnostem s neomalostí, která až zrovna v úžas uvádí. Jak s německé strany se mluví, ukázali jsme již velkou řadou křiklavých ukázek a nepřestaneme dále ukazovati. Dnes máme zajímavý projev s druhé strany.

Uherský politik, hrabě Mikuláš Bethlen, přívrženec hr. Appony, hlásá v 'Budapester Tagblattu' o právněnost hegemonie Němců v Cislantánii, poněvadž prý je tato nadvláda základní podmínkou nynějšího dualismu, jak mezi Deákem a Beustem byl ujednán. To je učení poněkud nové a zasluhuje, aby v širší známost bylo uvedeno. Hrabě Mikuláš Bethlen praví tedy ve článku, jež napsal 'Dualismus v nebezpečí!' do slova takto:

"Všeho dobrého do třetice. V Rakousku učiněny tedy také tři experimenty, aby národové říše byli šťastnými učiněni. Dva osud na dobro smetl, kdežto třetí časem z hrobu povstává a jakožto strašidlo bázlivcům strachy nahání.

První experiment: administrativní jednoty říše, systém Bachův, vzal za své u Solferina a sice uvažla tehda státní mašina v hodině nebezpečí sama sebou, jako lokomotiva, kteréž došla pára.

Druhému experimentu: repraesentativní jednotě říše, systému Schmerlingovu, udělali konec frankfurtský sjezd mocnářů a zlí konservativci uherští. Nyní došla kříska na třetí experiment: zříditi federalistické Rakousko s absolutní hlavou, tedy systém Belcrediův.

Tento experiment rozbil se o vyhlídku na blízkou německo-francouzskou válku, když totiž koncem r. 1866 kníže Metternich oznámil, že bude lucemburská otázka co nejdříve na denní pořádek uvedena a že chce Napoleon III. položiti požadavky, jež Prusko odmítnouti musí a že je tedy válka neodvratna. (Metternich se žklamal, neboť Bismark vyhověl tehda všemu, čeho Napoleon III. si žádal.) "Hodina odvetné války proti Prusku" — soudil tehda Metternich — "Rakousku nadešla."

Až do příchodu této zprávy se držel Belcredi jako skála v moři. V srpnu 1866 s Uherskem zahájené vyjednávání bylo započato jenom pro forma a Andrassy se

v něm podílel proto, aby osvědčil mocnářovi svoji loyaltitu.

Příchodem Metternichovy zprávy se situace změnila. Belcredi byl (ze strachu před maďarskou rebelií nebo zradou) obětován a Beust obdržel rozkaz, aby vyrovnání s Uhry za každou cenu provedl.

Beust neměl o uherských věcech, zejména o právní nepřetržitosti a pragmatické sankci ani po- nětí. On byl docela nezkušený, ale velmi čestný a dělal jenom tak na oko všelijaké námitky. Celkem diktoval mu starý Deák vyrovnání tak, jak je míti chtěl.

Když rakouští politikové Beustovi dělali výčitky, že Uhrům přilíhl mnoho povolil, odpověděl Beust: "Já jsem nepovolil nic, Maďaři vzali si, co chtěli, protože jsem byl obdržel rozkaz, abych vyrovnání ihned provedl. Ostatně mají Rakušané nejméně příčiny si stěžovat, neboť vyrovnání zabezpečuje jim ústavu a Němcům v Rakousku nadvládu. Maďaři zaručili nám, že zůstane Rakousko státem německým a kdyby se Rakousko stalo státem slovanským, vyrovnání by se rozbilo. Toť nejlepší zárukou, že Rakousko i na přítště zůstane státem německým a to měli by Němci náležitě oceniti."

O tomto Beustově prohlášení se tenkrát mnoho mluvilo, avšak obsah jeho považoval se za věc, která se sama sebou rozumí a o níž nikdo nemůže pochybovat.

Maďarská hegemonie v Uhrách a německá hegemonie v Rakousku tvoří dle mého soudu základ dualismu a na dualismu založeného vyrovnání.

Podali-li se hr. Badenovi nebo jinému rakouskému státníkovi, utvoříti Rakousko federalistické, tedy stát slovanský, bude vyrovnání z r. 1867 už jenom na papíře, avšak duch jeho ocítí se v mlžinách.

V takovémto případě musilo by se každým spůsobem posíditi vyrovnání nové, to jest musilo by se nazpět sáhnouti k východisku nynějšího vyrovnání — k pragmatické sankci — a zjednati odtud nové záruky pro příslušnost obou států k sobě a říši.

Uhersko musilo by novým vyrovnáním dostati záruky, že nové, federalistické Rakousko nebude ani přímo, ani nepřímou působiti povzbuzujícím spůsobem na tužby Slovanů uherských a že uherská 'státní myšlenka' novým upravením Rakouska nikterak nebude ohrožena.

Dále musily by vynalezeny být nové formy pro projednávání společných záležitostí, jehožto slovánské Rakousko pro Uhersko značí nebezpečí již proto, že by společný ministr zahraničních záležitostí slovánským Rakouskem tlačen byl k dalšímu provádění okupační politiky na Balkánském poloostrově, což se uherským zájmům rozhodně přičí. Jak z těch to poznámek vidno, jde za trvajících, stále hrozivějších politických poměrů v Rakousku také o zájmy uherské a že bylo by tedy již na čase, propustiti v tuto kritickou chvíli talmové státníky našeho politického jeviště a povolati v Uhersku ku vládě nejpřednější kapacitě maďarské, aby životní zájmy země v rozhodnou chvíli byly uhájeny."

Tak zní doslova článek hraběte Bethlena. Fouká z něho chlad i žár. Kdežto se při čtení první části zdá, že pisatel za německou hegemonii oštěp láme, vysvítá ze druhé části a zejména ze závěrečné větě článku, že by si hrabě Bethlen vlastně přál, aby došlo na federativní upravení Rakouska, ježto by pak epigóni Deakovců od vlády ustoupiti musili, aby učinili místo "nepřednějším kapacitám" Uherska, Appenyovi, Bethlenovi a soudruhům, kteříž by pak, při-

rozeným postupem, o nové garancie pro maďarskou hegemonii se postarali. Rozumíme dobře, pane hrabě?

S výstavíště.

Guvernér So. Dakotský, Lee, oznámil v minulých dnech fidei- stvu výstavnímu, že jmenoval komisi, kteráž o náležité zastoupení státu toho na výstavě zamississippi- sippké pečovati má a že chová ty nejlepší naděje, že podaří se dobrovolnými sbírkami sehnati dosti peněz na krytí vydání, jež s důstojným obeláním výstavy spo- jeno bude.

Z Paříže oznamuje se, že jsou ty nejlepší vyhlídky na úřední obelání výstavy zamississippi- sippké vládou francouzskou. Zájem pařížské obchodní bursy vyvolán byl totiž do té míry, že požádán byl president o uspořádání výstavy vládní a jest prý ta nejlepší naděje, že žádosti té bude vyho- věno.

Ve vládní budově výstavní rozvrženo bylo výstavní místo mezi jednotlivé odbory vládní spůsobem následovným: Odboru hospodářskému přiděleno 3823 čtver. stop, odboru pokladnímu 3380 čtver. stop, odboru státnímu 945 čtver. stop, odboru poštovnímu 2,175,87 čtver. stop, odboru námořnímu 3,303,63 čtver. stop, odboru vnitra 4,006,37 čtver. stop, odboru války 3,303,63 čtver. stop, rybářské komisi 5,027,75 čtver. stop, národnímu museu a ústavu Smithsonian 3,406,37 čtver. stop a poštovní stanicí 315 čtver. stop. Na upravení výstavy jednotlivých odborů vykáznány částky následovně: Odboru státnímu \$4,500, pokladnímu \$17,000, válečnému \$11,000, námořnímu \$13,000, poštovnímu \$8000, vnitra \$18,000, hospodářskému \$15,000, spravedlnosti \$3000, národnímu museu \$20,500, komisi rybářské \$20,000 a na krytí vydání společného vyhraženo \$20,000.

Z Washingtonu oznamuje se, že prý nejspíše vydány budou odborem poštovním na památku výstavy zamississippi- sippské zvláštní známky poštovní, podobně jako to při výstavě kolumbické učiněno bylo, s tou jedinkou výminkou, že nebudou to známky všech možných denominací, nýbrž pouze známky dvoucentové a pěti- centové.

E. Rosewater, přednosta odboru pro šíření známostí o výstavě, meškající přítomně v zájmu výstavy na východě, oznámil v úterý, že podařilo se mu zajistiti pro výstavu výstavku Edisonových nejnovějších vynálezů, kteráž zajisté k sobě všeobecnou pozornost pou- tati bude.

Jak známo, bylo město naše na posledním sjezdu národního vychovatelského spolku v Milwaukee odbývaném, doporučeno převážnou většinou hlasů k odbývání příštího sjezdu v období výstavním a jak minule již jsme oznámili, odporučením toho nedbáno a výkon- ným výborem k tomu Washington vyvolen. Rozhodnutí toto vyvo- lalo mezi učitelstvem ve státech západních značnou nevoli a výsledek bude, že sjezd vychova- telů přec jen v roce výstavním v městě našem odbýván bude. Rozhodnuto totiž svolati do města našeho zvláštní sjezd vychovatelů ze států zamississippi- sippkých a není prý nejmenší pochyby, že téhož zúčastní se větší počet osob, než národního sjezdu ve Washingtonu.

Dosti malé zanedbání stojí mnohdy mnoho peněz. Zanedbaný revma- tismus může nás zmraziti, kdežto je činá láhev Oleje Sv. Jakuba každý případ revmatismu v krátké době vyléčí.